

ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ *

Β'

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΩΣ ΤΩΝ Ο'

§ 4 ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ Ο'

Τὸ ζήτημα περὶ τῆς ὀρθογραφίας τῶν Ο', στενωτάτα συνδεδεμένον πρὸς ἄλλα γραμματικὰ ζητήματα καὶ μάλιστα πρὸς τὸ φθογγολογικόν, εἶναι τῶν δυσχερεστάτων τῆς περὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Ο' ἐρεύνης, ὅπερ καθίστησι τὰ μάλιστα ἀκανθῶδες καὶ δυσεπίλυτον ἢ πρὸς τὴν κριτικὴν τοῦ κειμένου τῶν Ο' στενωτάτη σχέσις αὐτοῦ. Ἡ ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ζητήματος ἐρευνα ἀπεκδέχεται φῶς ἱκανὸν ἀπὸ τῆς ἐξερευνησεως τὸ μὲν τῶν συγχρόνων τοῖς μεταφράσαις ἐπιγραφῶν, τὸ δὲ τῶν αἰγυπτιακῶν παπύρων τῆς πτολεμαϊκῆς ἐποχῆς καὶ μάλιστα τῶν παπύρων τῶν περιεχόντων δημόσια ἔγγραφα, πρωτόκολλα, διατάγματα, συμβόλαια κ.τ.λ., πρὸς ὧν τοὺς συγγραφεῖς, βασιλικοὺς ὄντας ὑπαλλήλους, εἰς τὴν αὐτὴν πον κατατάσσονται μορφωτικὴν βαθμίδα οἱ ἡμέτεροι μεταφράσαι ¹. Εἶναι δ' ἡ ὀρθογραφία τῶν ὑπαλλήλων τούτων, ἐπομένως θὰ ἦτο καὶ ἡ τῶν Ο', ἡ ἱστορικὴ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μετὰ τινων παραχωρήσεων πρὸς τὴν φωνητικὴν, ἧτις ἀντιπροσωπεύεται κυρίως ἐν τοῖς ἰδιωτικῆς φύσεως παπύροις (διαθήκαις, ἐπιστολαῖς κ.τ.λ.) ². Ἐπίσης δεόν νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἡ ὀρθογραφία τῶν Ο', οἷα τοῦλάχιστον ἐμφανίζεται αὕτη ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν χειρογράφων, εἶναι παραπλήσιος καὶ κατὰ μέγα μέρος ἡ αὕτη πρὸς τὴν τῆς Κ. Διαθήκης, ἀφ' ἧς ὅμως καὶ ἱκανὰς ἰδιορρυθμίας ἐμφανίζει. Καὶ ἔνεκεν μὲν ποιᾶς

* Συνέχεια ἐκ τοῦ Δ' Τόμου σελ. 312.

1. Helbing μν ἔ. σ. 2.

2. Εὐστόχως παρατήρησε καὶ ὑπέδειξε τὴν πρὸς ἀνορθογραφίας ἔσπῃ τῶν μεταγενεστέρων ὁ Krumbacher (Sitzungsber. der Philol.—hist. Klasse der Bayr. Akad. der Wissenschaften, München 1906 σ. 428 ἔξ.).

πινος ἀβεβαιότητος περὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν ἐπισήμου περιεχομένου παπύρων, μάλιστα δ' ἔνεζεν τῆς τάσεως τῶν ἀντιγραφῶν τῶν χειρογράφων τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου πρὸς προσαρμογὴν πρὸς τὴν σύγχρονον αὐτοῖς ὀρθογραφίαν, καθὼς δὲν δύναται νὰ γίνηται λόγος περὶ ὀρθογραφίας τοῦ Κ.Δ., οὕτω δὲν δύναται νὰ γίνηται λόγος καὶ περὶ εἰδικῆς ὀρθογραφίας τῶν Ο΄¹, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ ὀρθογραφίας τῶν ἐπὶ μέρος χειρογράφων². Ὑπάρχουσι δ' ὅμως ἐν τῷ μέσῳ τῆς κρατούσης περὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν Ο΄ ἀοριστίας καὶ ἰκανὰ σημεῖα, ἐφ' ὧν, διὰ συγκρίσεως καὶ τῶν ἡμετέρων χειρογράφων πρὸς τοὺς παπύρους καὶ τὰς ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς, δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν, ἂν οὐχὶ πάντοτε βεβαιότητα, τοῦλάχιστον πολλὰς πιθανότητας. Ἐκ τούτων δ' ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν ἐφεξῆς παραδείγματά τινα, δι' ὧν διαπιστοῦται ὅτι ἡ ὀρθογραφία τῶν Ο΄ εἶναι ἢ τῆς ἑλληνιστικῆς καὶ δὴ τῆς λαλουμένης κοινῆς.

Ἐν πρώτοις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ *σύμφωνα*, παρατηροῦνται φαινόμενα, οἷα τὰ ἐπόμενα. *Πλημμελῆς ἀφομοίωσις* (ἐγ γαστροί, ἐμ μέσῳ, ἐγκάθετος, ἐνγαστροίμυθος, ἐνχειρίδιον, συνσεισμός κ.τ.λ.)· *ἐναλλαγή συμφώνων* (οὐθεῖς, μηθεῖς, συνήθως σσ ἀντὶ ττ, οἶον ἐλάσσω, φυλάσσειν, δισσός κ.τ.τ., ρσ ἀντὶ ρρ, οἶον ἄρσην, θαρσεῖν κ.τ.τ.)· *ἀποβολὴ καὶ παρεμβολὴ συμφώνων* (γίνομαι ἀντὶ γίγνομαι, ἄρκος ἀντὶ ἄρκτος, λήμψομαι, ἐλήφθην, πρόσλημψις, ἀποβολὴ τοῦ γ μεταξὺ δύο φωνηέντων, ὡς ἐν ταῖς λέξεσι κραυή, ὀλίος, φεύειν, μάλιστα ἐν τῷ Σιν. κωδ.)· *ἐναλλαγὴ δασέων καὶ ψιλῶν συμφώνων* (κῦθρα ἀντὶ χύτρα κ.τ.τ.)·

1. Ἐκ τῶν χειρογράφων, ἐν οἷς περιέχεται εἴτε ἐν συνόλῳ εἴτε ἐν μέρει ἡ ἡμετέρα μετάφρασις, λαμβάνονται πρὸ ὀφθαλμῶν κυρίως τὰ παλαιότερα τούτων, οἷα ἐκ μὲν τοῦ δ' αἰῶνος ὁ Βατικανὸς (B) καὶ ὁ Σιναϊτικὸς (Σ ἢ Ἀλεφ), ἐκ δὲ τοῦ Ε' αἰῶνος ὁ Ἀλεξανδρεωτικὸς (A), ἐν μέρει δὲ καὶ ὁ Κοπτομανὸς (Δ) καὶ ὁ Ἀμβροσιανὸς (F) καὶ τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Εὐφραῖμ τοῦ Σύρου (C), ἐπιθεῖ δὲ καὶ τὸ ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Κωνσταντίνου λιψιανὸν ἀπόσπασμα, τὸ ὑπὸ τοῦ Heinrich ἐκδοθὲν ἐν τοῖς Beiträge zur Geschichte und Erklärung des N. Test. IV), καθὼς καὶ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ εὑρεθέντα τεμάχια παπύρων, τὰ περιέχοντα ἀποσπάσματα τοῦ κειμένου τῶν Ο΄. (Ὁρα Swete, Introduction σ. 511). Ἡ σχετικῶς δὲ πιστοτέρα εἰκὼν τῆς ὀρθογραφίας τῶν Ο΄ παρέχεται ὑπὸ τοῦ Βατικανοῦ κώδικος, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας μάρτυρας τῆς παραδόσεως τοῦ ἡμετέρου κειμένου, ὧν ὁ Σιν. καὶ ὁ Ἀλεξ. χαρακτηρίζονται ὡς ἔχοντες τάσιν πρὸς ἐκχυδαϊσμόν ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀρθογραφίαν καὶ καθόλου εἰπεῖν πρὸς συμμόρφωσιν πρὸς μεταγενεστέρους τύπους,

2. Deissmann, Bibelstudien σ. 76 καὶ N. Bibelstudien σ. 9.

σης). *Τρίτη κλίσις*. Θαμίζουσαι ἐνταῦθα οἱ ἀσυναίετοι τύποι, ὡς π.χ. ἐν τοῖς οὐδετέροις εἰς *ας, κέματα, πέματα, ἀλλὰ καὶ γήσουα, σι*, ἐνῶ ἕξ ἄλλου ἢ αἰτ. πληθ. τῶν εἰς εὐς λήγει συνήθως εἰς *εἰς*. Ἡ ἐν. αἰτιατικὴ λήγει πολλάκις εἰς *αν* (δημοδ.) ἀντὶ εἰς *α* ¹, ὡς καὶ ἐνιαχοῦ τῶν παπύρων καὶ τῶν ἐπιγραφῶν, οἷον *νύκταν* ('Ἐξοδ. ιγ' 21), *τιναν* (Ναοῦμ γ' 19), *χεῖραν* κ.τ.τ. Ἐπίσης παρατηροῦνται ἐνταῦθα νέα φαινόμενα μεταβολῆς γένους, οἷον ἡ *λιμὸς* ('Ἡσ. ε' 21), ἡ *ληνὸς* (Γεν. λ' 18) καὶ ὁ *βάτος* ('Ἐξ. λ' 2), ὁ *άλως* ἐνίοτε, ἐπὶ δὲ καὶ ἑτεροκλισίας, οἷον τὸ *ἔλεος* συνήθως ἀντὶ ὁ *ἔλεος* καὶ τὸ *ζῆλος*, ἀντὶ ὁ *ζῆλος* καὶ τὸ *πλοῦτος* ἀντὶ ὁ *πλ.*, τὸ *νῆκος* ἀντὶ ἡ *ν.* καὶ ἄ. καὶ μεταπλασμοῦ, οἷον *πύλη*, *πύλεσι* (Γ' Βασ. β' 11 κατὰ τὸν Α.), *σάββατα, σι, τέσσαρας, τεσσάρους, πᾶν πόνον* (Δ' Βασ. κδ' 14), *πᾶν φόβον* ('Ἰεζ. λη' 21) κ.τ.τ.— *Κύρια ὀνόματα* ². Τινὰ μὲν ἀπλῶς μεταγράφονται, οἷχα τὰ *Ἀδάμ, Ἀβραάμ, Ἰωσήφ, Σαμψών, Δαυεῖδ, Ἥλειον* κ.τ.τ., τινὰ δὲ προσλαμβάνουσιν ἑλληνικὰς καταλήξεις οἷον τὸ *Μωϋσῆς* καὶ *Μωσῆς, Ἰησοῦς, Ἐζεκίας, Ἡσαΐας, Ἰερემίας* κ.τ.τ. Ὀνόματα δὲ πόλεων ἢ χωρῶν συνήθως μὲν μεταγράφονται (*Βαιθῆλ, Βηθλεέμ, Σιών*), ἔστι δ' ὅτε καὶ ἑξελληνίζονται, οἷα τὰ *Σαμάρεια* καὶ *ία, Βαβυλῶν, Αἴγυπτος Ἰδουμαία* κ.τ.τ. Ἐπίσης παρατηροῦται ἀνωμαλία τινὲς περὶ τὴν κλίσιν τῶν κυρίων ὀνομάτων, οἷον *Μωυσῆς, ἧς καὶ ἕως εἶ, ἦν, Ἰησοῦς, οὔ, οἶ, οὖν* κτ. Ὡς πρὸς δὲ τὰ *ἐπίθετα* παρατηρεῖται ἀπόκλισις ἀπὸ τῆς ἀπτικῆς γραμματικῆς ἐν ἄλλοις τε σημείοις, ἐν οἷς ἀφίσταται τῆς γραμματικῆς ἐκείνης ἢ τῆς κοινῆς καθόλου (*ὕγιῆ, ἐνδεῆ, δασέως, βαρέος*, αἰτ. πληθ. *τέσσαρες* κτ.), καὶ ἐν τῇ συγκρίσει ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον, οἷον *ἀγαθότερος, μικρότερος, αἰσχροτέρος*, ἀλλὰ καὶ *βελτίων, ἰστος, κρείσσων, κράτιστος, ἐλάσσων, πλείων κλπ.*

1. Ἄλλοι τε γραμματικοὶ καὶ ὁ Helbing (μν. ἔ.σ. X καὶ 50), διὰ τὴν ἑλλειψιν ὁμοφωνίας τῶν κωδικῶν, θεωροῦσι τὸν τύπον *αν*, ὅστις ἀπαντᾷ συνήθως ἐν τῷ Α κωδ., ὡς «μεταγενεστερᾶς προελεύσεως» ἐναντίον ἄλλων τε καὶ τοῦ Ψυχάρη, ὑποστηρίζοντος αὐτὸν διὰ παραδειγμάτων καὶ ἐκ τῆς παλαιότερας ἑλλην. γραμματικῆς καὶ ἐκ τῆς νεοελληνικῆς (μν. ἔ. σ. 164 ἔξ.). Καὶ ὁ Thackeray δὲ θεωρεῖ τὸ φαινόμενον τοῦτο ὡς «always a vulgarism» (μν. ἔ. σ. 146).

2. Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὑπὸ τῶν Ο' μεταγραφῆς τῶν ἑβραϊκῶν κυρίων ὀνομάτων, περὶ οὗ θέλομεν πραγματευθῆ προσεχῶς ἐν εἰδικῷ μελετήματι τῆς σειρᾶς ταύτης, ὑπάρχουσιν ἀριστὰ πραγματεῖαι, ἡ τοῦ K ö n n e c k e ἐν τῷ Progr. des Gymnasiums Stargard 1885 καὶ ἡ πρόσφατος τοῦ Fr. Wutz ὑπὸ τὸν τίτλον Transkriptionen von der Septuaginta zu Hieronymus.

Β'. **Ῥήματα.** α) *Κλίσις ῥημάτων 1).* *Βαρύτονα καὶ περι-
απομένα.* Τοῦ μέσου ἐνεστώτος καὶ μέλλοντος τὸ β' ἐν. λήγει εἰς *σαι*,
οἶον *κτᾶσαι, κοιμᾶσαι, φάγεσαι, πίεσαι* κ.τ.τ. Παραλλήλως τῷ ἀ-
τικῷ τύπῳ τοῦ ἄορ. β' εἶναι εὐρέως διαδεδομένη ἐνταῦθα ἢ εἰς τὸν β'
ἄορ. μεταφορὰ τῶν εἰς *α* καταλήξεων τοῦ ἄορ. α', οἶον *εἶπατε, εἰ-
πάτω, ἐνέγκας, ἤλθατε, ἐξειλάμην, ἀποπεσάτωσαν* κ.τ.τ. Ὁ πα-
ρατατικὸς καὶ ὁ ἄορ. β' τῆς ἐνεργ. φωνῆς λήγουσιν ἐν τῷ γ' πληθ.
καὶ εἰς *οσαν*, οἶον *ἐφέροσαν, ἐλαμβάνοσαν, ἤλθοσαν, εὔροσαν*
κ.τ.τ., τῆς καταλήξεως ταύτης μετενεχθείσης καὶ εἰς τὰ συνηρημένα,
οἶον *ἐγεννώσαν, εὐλογοῦσαν, ἐδολιοῦσαν* κ.τ.τ. (προβ τὰ τῆς νεοελ-
ληνικῆς *ἀδικοῦσαν, ἐγλεντοῦσαν* κ.τ.τ.). Τοῦ παρακειμένου γίνεται
συνήθης χρῆσις ἐν ταῖς διηγήσεσιν ἀντὶ τοῦ ἀορίστου, ὅθεν ἐξηγεῖται
τὸ φαινόμενον, ὅτι ἐν τῷ γ' πληθ. λήγει πολλάκις εἰς *αν* ὁ παρακ., οἶον
ἔώρακαν, πέποιθαν κ.τ.τ., οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ κατάληξις ες τοῦ β' ἐν.
τοῦ παρατατ. μετεπήδησεν εἰς τὸν παρακειμ., οἶον *ἔδωκες, ἀπέσταλ-
κες* κ.τ.τ. Ἡ κατάληξις *θι* ἐν τῇ προστακτικῇ ἀποφεύγεται πολλάκις,
οἶον *ἀνάστα, ἀντὶ ἀνάστηθι, ἀλλὰ καὶ ζῆθι* κ.τ.τ.

2) *Ῥήματα εἰς μι.* Ἐμφανῆς τυγχάνει παρὰ τοῖς Ο' ἢ τάσις τῆς
κοινῆς πρὸς μετάβασιν ἀπὸ τῶν *εἰς μι* εἰς τὰ θεματικά καὶ δὴ καὶ τὰ
συνηρημένα ῥήματα, μάλιστα δ' ἐν τῇ ἐνεργητ. φωνῇ, χωρὶς νὰ ἐκλί-
πωσιν οἱ παλαιοὶ τύποι. Οὕτως, ἀντὶ τοῦ *ιστάναι* ἐπικρατεῖ ὁ τύπος
ιστάνειν καὶ *ιστᾶν*, ἀντὶ τοῦ *δύναμαι* ὁ τύπος *δύνομαι*, ἀντὶ τοῦ
ἴημι ὁ τύπος *ἴω* κ.τ.τ., ἀντὶ τοῦ *ἦν* παρατατ. τοῦ *εἰμι* ὁ τύπος *ἦμην*,
ἦμεθα, ἀντὶ τοῦ *ἔστω* ὁ τύπος *ἦτω* κ.τ.τ. Ἐπίσης παρατηρεῖται μετά-
βασις ἀπὸ τοῦ *δίδωμι* εἰς τὸν τύπον *διδόω* κ.τ.τ., ἀντὶ δὲ τῶν *εἰς νυμι*
ἐπικρατεῖ ὁ βαρύτονος τύπος, οἶον *ὀμνύω, δεικνύω, καταστρωννύω*,
ἔτι δὲ καὶ *ἀπολλύω*, ἀλλὰ καὶ *μίσγω* ἀντὶ *μίγνυμι, ἀμφιάζω* ἀντὶ
ἀμφιέννυμι, πετάζω ἀντὶ *πετάννυμι, ἀνοίγω* ἀντὶ *ἀνοίγνυμι* κ.τ.τ.

β) *Σχηματισμὸς χρόνων. Νέοι τύποι.*—Ἐν πρώτοις παρατη-
ροῦνται ἀνωμαλῖαι ὡς πρὸς τὴν *αὔξησιν* καὶ τὸν *ἀναδιπλασιασμόν*.
Ἡ αὔησις τοῦ ὑπερσυντελείκου πολλάκις παραλείπεται, μάλιστα ἐν τοῖς
συνθέτοις, ἐν οἷς καὶ κατ' ἄλλους χρόνους παρατηροῦνται ἐνταῦθα, ὡς
καὶ ἐν τῇ καθόλου κοινῇ, ἀνωμαλῖαι περὶ τὴν αὔησιν καὶ τὸν ἀναδι-
πλασιασμόν, οἶον *ἐνδεδύκειν, κεκατήρανται, παρεσυνεβλήθη, ἐπρο-
νόμεισαν, ἐπροφήτευσαν, ἠγνωτίσαντο, ἀνέθη, ἀφέθη, αὐτάρκη-
σεν, ἴδε, κατορθώθη* κ.τ.τ. Πολλάκις παραλείπεται ἡ συλλαβικὴ αὔ-
ησις, οἶον ἐν τῷ *ὠθέω* (*ῶσα, ἀπώσθη*, ἀλλὰ καὶ *ἐξέωσα* καὶ *ἐξέ-*

ωσαι) καὶ ἡ χρονικὴ αὐξήσις οἷον *ὀνομάσθη, ὁμοιώθημεν ὁδοποίησε* κ.τ.τ., μάλιστα, δ' ἐν τοῖς ἀπὸ *ει, οι* καὶ *ευ* ἀρχομένοις ῥήμασιν. Ἐπίσης παρατηροῦνται καὶ ἄλλα φαινόμενα πλημμελοῦς αὐξήσεως καὶ ἀναδιπλασιασμοῦ, οἷον *ἠργάζοντο, ἐόρακα ἠνεώχθησαν, ἠνοιξα* κ.τ.τ. — Ἐπειτα ἐμφανίζονται *νέοι τύποι*. Οὕτω π. χ. ἐνεστῶτες σχηματίζονται ἐκ παρακειμένου, οἷον *γρηγορέω, στήκω*, κ.τ.τ. Παραλλήλως πρὸς τὸν βαρύτερον ἐμφανίζεται καὶ συνηρημένος ἐνεστώς, οἷον *φιπτεύω* (κυρίως συνθ.), *μαρτυρέομαι* κ.τ.τ. Παρατηροῦνται εἴτα ἀνωμαλῆαι περὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ μέλλοντος καὶ ἀορίστου, οἷον *κεκράζομαι, ἐκέκραξα, ἐπεποιθήσα, ἀρπᾶ* ἀντὶ ἀρπάσει, *ἐργᾶ, ἀποδοκιμᾶ, συμβιβᾶ, πονέσω*, ἀντὶ πονήσω, *πεινάσω, φορέσω, καλέσω, τελέσω, ἔδομαι, φάγομαι, χεῶ*. Παρατηρεῖται τάσις πρὸς προτίμησιν τοῦ σιγματικῶ ἀορίστου, οἷον *ἠμάρτησα, καταλείψης, ὠλισθήσα, ἔφθασα, ἐνεδυσάμην* κ.τ.τ. παραλλήλως δ' ὅμως βαίνει καὶ προτίμησις τοῦ παθ. ἀορ. β', οἷον *ἐκρύβην, ἠγγέλην, ἐτάγην*, κ.τ.τ. — Γίνεται ἐνίοτε χρῆσις ἐνεργητ. ἀντὶ μεσ. μέλλοντος τῆς ἀττικῆς, οἷον *ἀπαντήσω, ἄσω*, ἐν ᾧ ἔξ ἄλλου ἐμφανίζονται *νέοι μέσοι μέλλοντος*, οἷον *χαροῦμαι* κ.τ.τ. Παθητ. ἀορ. χρησιμοποιεῖται πολλάκις ἀντὶ μέσου ἐν ἀποθετ. ῥήμασιν, οἷον *ἐγενήθην, ἀπεκρίθην, ἠγέρθην* κ.τ.τ., ἀλλὰ καὶ τὰνάπαλιν, οἷον *ἀρνήσασθαι* ἀντὶ ἀρνηθῆναι, *ἠδέσατο* κ.τ.τ. Δὲν παραλείπομεν δὲ νὰ σημειώσωμεν ἐνθάδε, ὅτι περὶ πολλῶν τύπων τῶν Ο΄ δὲν ἔχει κατορθώσει ἡ ἐβδωμοχροντολογικὴ ἔρευνα νὰ μορφώσῃ ἀπόλυτον βεβαιότητα, ἔνεκεν τῆς παραλλαγῆς τῶν γραφῶν ἐν τοῖς διαφόροις χειρογράφοις, παραλλαγῆς σχετιζομένης πρὸς τὴν διαφορὰν τῆς τε μορφώσεως καὶ τῆς ἐπιμελείας περὶ τὴν πιστὴν ἐν πᾶσι ἀντιγραφῆν τοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ τῶν ἀντιγραφῶν.

§ 6 ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ ΤΩΝ Ο΄.

Ἐτυμολογικὴ καὶ λεξιλογικὴ καθόλου εἰπεῖν ἐξέτασις τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄ ἐν συγκρίσει καὶ πρὸς τὰ ποικίλα μνημεῖα τῆς κοινῆς διαπιστοῖ, ὅτι *ἡ γλῶσσα τῶν Ο΄ εἶναι κατὰ τὴν βάσιν αὐτῆ αὐτῆ ἢ τότε σύγχρονος κοινῆ ἐν τῇ ἀνελιξίῳ αὐτῆς*.

Ἡ ἄχρι τοῦδε *λεξιλογικὴ* τοῦλάχιστον τῆς μεταφράσεως ταύτης ἐξερεύνησις, περὶ ἣν ἠσχολήθη μάλιστα ὁ Deissmann, καίπερ ὁμολογουμένως πόρρω ἀπέχουσα τῆς ἀριότητος, ἀπέδειξεν ὅτι τὰ τέως νομιζόμενα *ἅπαξ εἰρημένα* παρὰ τοῖς Ο΄, δι' ὧν ἐνισχύετο ἀρχοῦντως ἡ περὶ ἰου-

δαιοελληνικῶν ἰδιώματος θεωρία, οὐδὲν ἄλλο ἦσαν εἰμὴ **ἀπας εὐρημένα** παρ' αὐτοῖς, καὶ ὅτι οἱ ἐν λόγῳ μεταφράσται ἦσαν ἐντιφθέτατοι καὶ περὶ τὴν τεχνικὴν ὀρολογίαν τοῦ περιβάλλοντος, μάλιστα τὴν ἀφορῶσαν οὐ μόνον εἰς θρησκευτικὰς καὶ πολιτικὰς ἐννοίας, ἀλλὰ καὶ εἰς μέτρα καὶ σταθμὰ καὶ τόπους κ.τ.τ. Ἐκ τοῦ ἀπεράντου δ' ὕλικου, εἰςπίστωσιν καὶ διασάφησιν τῶν ἀνωτέρω λεγομένων, σημειοῦμεν ἔφεξης ὀλίγα χαρακτηριστικὰ παραδείγματα.

α'. Παράγωγοι λέξεις. Ἐκτὸς τῆς μεγίστης ποσότητος παραγῶγων λέξεων, ἦν οἱ Ο' ἠντιλησαν ἀπὸ τοῦ πλουσιωτάτου λεξιλογίου τῆς ἀττικίδος, εὐρηται ἐν τῇ μεταφράσει ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις μνημείοις τῆς κοινῆς, μέγα πλῆθος λέξεων, αἵτινες ἐλλείπουσαι παρὰ τοῖς ἀττικοῖς πεζογράφοις ἀπαντῶσιν εἴτε 1) παρὰ τοῖς παλαιότεροις ποιηταῖς ἀπὸ τοῦ Ὅμηρου μέχρι τοῦ Πινδάρου, εἴτε 2) παρὰ μόνους τοῖς τραγικοῖς, εἴτε 3) παρὰ τούτοις τε καὶ τοῖς κωμικοῖς, εἴτε 4) μόνον παρ' Ἡροδότῳ καὶ Ἰπποκράτει ἐκ τῶν παλαιότερων (ἰωνικῆς προελεύσεως), ἀναφαίνόμενα βραδύτερον παρ' Ἀριστοτέλει καὶ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τῆς ἑλληνιστικῆς ἐποχῆς καθόλου, εἴτε 5) παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, τῷ Θεοφράστῳ, τῷ Πολυβίῳ καὶ διαφόροις συγγραφεῦσι τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων, εἴτε 6) ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς παπύροις (αἰγυπτ. κοινῇ) καὶ ἐν προχριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς, οὐσαι ὡς καὶ αἱ τῆς προτέρας κατηγορίας δημιουργήματα τῆς ζωτικότητος τῆς κοινῆς, εἴτε 7) μόνον παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις θύραθεν ἀπὸ τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου καὶ ἐντεῦθεν, εἴτε 8) μόνον ἐν τῇ Κ.Δ. καὶ ἐν τῇ ἐκκλησ. γραμματεῖᾳ, εἴτε τέλος 9) εἶναι ἴδιον κτῆμα τῶν Ο' μεταδοθὲν καὶ τοῖς μεταγενεστέροις ἑρμηνευταῖς τῆς Π. Δ. Τὸ ὅτι αἱ λέξεις τῶν 4 πρώτων κατηγοριῶν δὲν ἀπαντῶσιν ἐν τῇ ἀττικῇ πεζογραφίᾳ οὐδαμῶς σημαίνει, ὅτι οἱ Ο' καὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν παπύρων κ.λ.π. παρέλαβον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ποιητῶν καὶ τῶν Ἰώνων ἢ ἰωνιζόντων συγγραφέων, διότι κατὰ τὴν σήμερον κρατοῦσαν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ γνώμῃ αἱ λέξεις αὗται, ὧν πλείστα ἰωνικῆς προελεύσεως, ἦσαν ἑκπαλαὶ κτῆμα τῆς δημώδους ἀττικῆς, ὁποῦθεν ἐκκληροδοτήθησαν εἰς τὴν κοινήν. Ἐφεξης δὲ παραθέτομεν ὡς δείγματα λέξεις πινὰς ἀπασῶν τῶν μνημονευθεισῶν κατηγοριῶν, προτάσσοντες τὸν ἀριθμὸν ἐκάστης τῶν κατηγοριῶν τούτων κατὰ τὴν ἀνωτέρω σειρᾶν.—1) Αὐγάζειν, βαστάζειν, κοιτάζειν, πειράζειν, ἀγκαλίζεσθαι, ἑταιρίζειν, πληκτίζεσθαι, στολίζειν, φορτίζειν, κανχᾶσθαι, χολᾶν, μωμᾶσθαι, πελεκᾶν, ἀποδειροτομεῖν, θαμβεῖν, κοτεῖν (ἐν), φαρμακοῦν καὶ ἀνάπανμα, ἀμειψις, καύχημα, κλαυθμὸς, οἰκτιρμὸς, χάσμα

κ.δ.: 2) Ἀνθίζειν, σφραγίζειν, φλογίζειν, ὀδηγεῖν, δολιεύειν, εὐδοεῖν, κηλιδοῦν, δεσμεύειν καὶ ἄγνισμα, βασταγμα, γεῦμα, ἰησαύρισμα, στόμωμα, φάτνωμα, εἶδησις, διωγμός, τραχύτης, εὐγνώμοσύνη κ.δ. 3) Νεάζειν, ἀγνίζειν, γηροβοσκεῖν, δειματοῦν, μοχλεύειν, ἠλιάζειν, θυσιάζειν, λιθάζειν, δροσίζειν, περνήζειν, θραβδίζειν, ψωμίζειν, γαυριᾶν, κοπιᾶν, ἀσχολεῖσθαι, ἀπλοῦν, εὐαρεστεῖν, ζυμοῦν, τροποῦν, ἀλιεύειν, νηστεύειν καὶ ἄλγημα, κόμμα (προς), λάλημα, μηχανήμα, ὄλολυγμός, πέτασμα, περίστασις, βρυγμός, γογγυσμός, θερσιμός, χρεμετισμός κ. δ. 4) Κοπάζειν, ἐνυπνιαζεσθαι, αἰρετίζειν, σκορπίζειν, αἰμωδᾶν, ἀσυντεῖν, στενοχωρεῖν, ἰθησκεῖν, σημειοῦν καὶ ἀφήγημα, ἄλειψις, λίπασμα, θλίψις, μετεωρισμός, νυσταγμός, σκολιότης κ. δ. 5) Ἀγιάζειν, αἰχματοῖζειν καὶ αἰχματοτεύειν, ἀσφαλίζειν, ἀτενίζειν, ἀροτριᾶν, ἀθετεῖν, ἀχρειοῦν, ἐνεργεῖν, ἐνδελεχίζειν, ζωοῦν, θαυμαστοῦν, ἰλαροῦν, κοποῦν, μαγειρεύειν, μεθοδεύειν, πολλαπλασιάζειν, σπαταλᾶν, ὑπερασπίζειν, φωτίζειν, φιλανθρωπεῖν καὶ ἀνάπνευσις, ἀπολύτρωσις, ἀφανισμός, βοήθημα, ἐκδίκησις, ἐλάττωμα ἐλεημοσύνη, μόσχευμα, πλατυσμός, πλεονασμός, σπερματισμός, τέλεισις, ὕψωμα κ. δ. 6) Ἀναστατοῦν, ἐξεικονίζειν, ἐκθεματίζειν, (ἀναθέματίζειν Ο΄), ἐφημερεύειν, ἰερατεύειν, ὀλιγοψυχεῖν, χρησιμεύειν καὶ ἄφεμα, διασκορπισμός, σχοινοσμός, φραῦσις, χροῖσις κ. δ. 7) Ἀμφιάζειν, ἀγαθοῦν, γλυκάζειν, δογματίζειν, δειλιᾶν, δυναμοῦν, ἐνδοξάζεσθαι, ἐνωτίζεσθαι, ἐλαττονεῖν, εὐκληματεῖν, ἰερούργεῖν, κραταιοῦν, παίζειν, ὑπερηφανεύεσθαι καὶ ἀγαθότης, ἀγαθωσύνη, ἀνόμημα, αἴνεσις, ἀγιασμός, ἰσχυσις, ἰλασμός πίότης, πικρασμός, πάτημα, στερέωμα, σκήνωσις, ὕψωμα, φωτισμός, χαρμοσύνη κ. δ. ¹.

β. **Συνθέτοι λέξεις.** Ὅ,τι ἐρρήθη περὶ τῶν παραγῶγων ἰσχύει καὶ περὶ τῶν συνθέτων τοῦ λεξιλογίου τῶν Ο΄, οὐ καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν λέξεων εἶναι καθόλου εἰπεῖν τὸ τῆς συγχρόνου αὐτοῖς κοινῆς. Πρὸς τῷ μεγάλῳ πλήθει τῶν συνθέτων, ἅτινα οἱ Ο΄ ἔχουσι κοινὰ μετὰ τῆς ἀπικτῆς πεζογραφίας, σημειοῦνται παρ' αὐτοῖς καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἅτινα, εἴτε ἔκπαλαι ὑπάρχοντα ἐν τῇ δημῳδαί ἑλληνικῇ, ἀπαντῶσι παρὰ πᾶσι τοῖς ποιηταῖς ἢ ἐν ὁμάσιν αὐτῶν καὶ ἀναφαίνονται ἐν τοῖς μνημείοις τῆς κοινῆς καὶ δὴ ἐν τοῖς πολεμαϊκοῖς παπύροις, εἴτε μόνον ἐν τοῖς μνημείοις τούτοις ἀπαντῶντα, τυγχάνουσι προϊόντα τῆς δημιουργικῆς ζωτικότητος τῆς κοινῆς. Ἐκ δὲ τοῦ πλήθους τῶν

1. Τὰς ὑπ' ἀριθ. 8 καὶ 9 κατηγορίας λέξεων, αἵτινες προσιδιάζουσι τοῖς Ο΄ καὶ τῇ Κ. Δ. παρατιθέμεθα κατατέρω.

τοιούτων συνθέτων ἄξια ἰδιαζούσης προσοχῆς εἶναι τὰ ἔχοντα ὡς πρῶτον συνθετικὸν *δύο προθέσεις*. Ἀριθμοῦνται δὲ παρὰ τοῖς Ο' 65 ἐν ὄλῳ συνδυασμοὶ ἐκ 2 προθέσεων, ὧν ὁ συνηθέστατος πάντων εἶναι τὸ *ἐπανα*, καθ' ἣσσονα δὲ λόγον τὰ *συνεκ, προκατα, προσανα, συναπο, συνανα, ἀνταπο, διεκ, ἐγκατα, προσαπο, προσκατα, συμπαρα, παρεν, προανα, προσεν, συνεπι, ἀντανα, ἀντικατα, διακατα, ἐξαπο, ἐπισυν, παρακατα, ἀντιπερι* κ. ἄ.

Ἐπίσης ὑπάρχει παρὰ τοῖς Ο' καὶ ἱκανὸς ἀριθμὸς συνθέτων εὐλημμένων ἀπὸ τοῦ λεξιλογικοῦ θησαυροῦ τῆς κοινῆς, ὧν τὸ *πρῶτον συνθετικὸν* τυγχάνει *ὄνομα* (οὐσ., ἐπιθ., ἀριθμητ., ἀντωνυμ.) καὶ ὧν παραθέτομεν ἐφεξῆς δειγματὰ τινα: *ἀσφαλτόπισσα, δασύπους, ἐτερόζυγος, καμηλοπάρδαλις, κολοβόρις, μακροήμερος, μακροχρόνιος, δλόκληρος, δλοπόρφυρος, πολυέλεος, πολυχρόνιος, σκληροτράχηλος, χοιρογούλιον, ἀνεμοφθόρος, ἐργοδιώκτης, θανατηφόρος, γαροποιὸς* κ. ἄ.

Λέξεις δὲ θεωρούμεναι τέως ὡς ἀποκλειστικὸν κτῆμα τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου ἀπεδείχθη διὰ τῶν ἐρευνῶν μάλιστα τοῦ Deissmann¹ ὅτι ἦσαν κοινὰ ἐν τῇ τότε συγχρόνῳ ἑλληνικῇ. Τοιαῦται π.χ. εἶναι αἱ ἑξῆς: *ἀγάπη, ἀντιλήπτωρ, ἐλαιὼν, ἐνώπιον, εὐΐλατος, ἰερατεύειν, καθαρίζειν, λειτουργικός, νεόφυτος, περιδέξιον, προσευχή, πυρράκης, σιτομετρεῖν*, κ.ἄ. Ἐπίσης διὰ τῶν αὐτῶν ἐρευνῶν ἀπεδείχθη, ὅτι λέξεις ἑλληνικαὶ χρησιμοποιούμεναι ὑπὸ τῶν Ο' καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ καθόλου Βίβλω ἐνεῖδικῇ ἐννοία ἀνεκαλύφθησαν ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοία καὶ ἔξω τῆς Βίβλου ταύτης, οἷον *ὁ ἀδελφός*, ὡς μέλος τῆς κοινότητος, *ἀναστρέφειν* ἐν ἠθικῇ ἐννοίᾳ, *ἀντίληψις* ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς βοηθείας, *λειτουργεῖν* ἐν τελετουργικῇ ἐννοίᾳ, *ἐρωτᾶν*—παρακαλεῖν, *ἐπιθυμητής* ἐν κακῇ ἐννοίᾳ, *λούειν* ἐν τελετουργικῇ ἐννοίᾳ κ. λ. π.

Ἐξ ἄλλου μέρους, τὸ ὅτι οἱ Ο' ἦντλησαν ἀπὸ τοῦ πλουσιωτάτου λεξιλογικοῦ τῆς κοινῆς θησαυροῦ δὲν σημαίνει, ὅτι οὔτοι ἐστεροῦντο τῆς ἱκανότητος εἶτε νὰ δημιουργήσωσι νέας κατὰ παραγωγὴν ἢ σύνθεσιν εἶτε ὑπαρχούσας νὰ πληρώσωσι διὰ νέου περιεχομένου, δημιουργοῦντες νέας σημασίας ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰς νέας ἐννοίας, ἄς ἤθελε νὰ ἐκφράσῃ ὁ ἑλληνίζων Ἰουδαϊσμός, ὡς ἐφεξῆς θέλει διὰ παραδειγμάτων πιστωθῆ.²

1. Ὅρα μάλιστα τὰ Bibelstudien καὶ τὰ Neue Bibelstudien αὐτοῦ.

2. Νεαί ἔρευναι ἐν τῇ μέλλοντι δὲν ἀποκλείεται νὰ ἀνακαλύψωσι τὴν χρῆσιν

Α'. Λέξεις παράγωγοι προαιδιάζουσαι τοῖς Θ'

α) Τούτων πλὴν ἀπαντῶσι μόνον παρὰ τοῖς Θ', οἷον τὰ ἀβα-
 τοῦν, ἄλλοφυλοῦν, ἀπευθανατίζειν, ἀποκιδαροῦν, ἀποπρατίζεσθαι
 βαρυνεῖν, γλωσσοχαριτεῖν, δεινάζειν, διαμαχίζεσθαι, ἐγκλοιοῦν,
 ἑκατοστεύειν, ἐμποροῦν, ἐργοδιώκτειν (ἐργοδιώκτης ἐν παπύ-
 ροις), ἑτεροκωφεῖν, ἥπατοσκοπεῖσθαι, καρδιοῦν, καταπελματοῦσθαι,
 καταρρεμβεύειν, κοιλοσταθμεῖν, λαφυρεύειν, λοιμεύεσθαι, μαδα-
 ροῦν, μακροτονεῖν, μαλαθροῦν, ὁμολογεῖν, πολεμοτροφεῖν, περι-
 σιαλοῦν, πεταλοῦν, πολυπληθεῖν, πρωτοτοκεῖν, σαπροῦν, τριμερίζειν,
 φαντασιοκοπεῖν, φιλεχθρεῖν, φατνοῦν, χρυσουαγεῖν, ψυχουлкеῖσθαι καὶ
 ἀναφαλάντωμα (φαλάκρωσις καθ' Ἑσυχ.), ἀποκέντησις, βεβήλωσις,
 γόγγυσις, γομφιασμός (=συνθλασμός ἢ αἰμωδιασμός τῶν ὀδόντων καθ'
 Ἑσυχ.), δόκωσις (=στέγη καθ' Ἑσυχ.), δυνάστευμα, ἐνεχύρασμα, θρύ-
 λημα (=ἄσχημοι φωναὶ καθ' Ἑσυχ.), θλιμμός, καταψευσιμός, μάκρυμα,
 μέγαλωμα, μῶκημα, νύσταγμα, ὄρωμα.—β) Αἱ ἐξῆς λέξεις ἀπαντῶσι
 καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις μεταφράστασις πιθανῶς ἐξ ἐπιδρά-
 σεως τῶν Θ'· ἀσυνθετεῖν, δωροκοπεῖν, ἐκουσιάζεσθαι, (=προαιρεῖσθαι
 καθ' Ἑσυχ.), ἐκπετάζειν, ἐξιχνιάζειν, ἐντιμοῦν, ἠρεμάζειν, κωφεύειν, μυε-
 λοῦν, συμβολοκοπεῖν (ὑψοῦν ἀνχένα καθ' Ἑσυχ.), ὠραιοῦν καὶ ἐξο-
 λέθρευμα, ἀπλοσύνη, ὀλοκαύτωμα, περηνισμός, (=ἐπιβουλή καθ' Ἑσυχ.)
 θεμελίωσις καὶ ἄ. Τέλος γ) τὰς ἐξῆς λέξεις ἔχουσι κοινὰς μετὰ τῶν
 Θ', καὶ πιθανώτατα ἐξ ἐπιδράσεως αὐτῶν, ἢ Κ. Δ. σὺν τῇ ἐκ-
 κλησ. γραμματείᾳ· ἀγαλλιᾶσθαι, ἀκοντίζειν, ἀκηδιᾶν, ἀποπαρθενοῦν
 βουνίζειν, δευτεροῦν, ἐξουδενοῦν, ἐρυθροδανοῦν, κολαβρίζεσθαι, μα-
 κροημερεύειν, ματαιοῦσθαι, παγιδεύειν, προσηλυτεύειν, πτωχίζειν, πρω-
 τατοκεύειν, προσωπολημπτεῖν, πρωτοβαθρεῖν, σκανδαλίζειν, σπερμα-
 τίζειν, σπλαγχνίζεσθαι, τρισσοῦν, τριετίζειν, φοβερίζειν, φώταγωγεῖν,
 χορτομανεῖν, ψαλμοδεῖν καὶ ἀγαλλίαμα, ἀγαλλίασις, ἀγίασμα, ἀγιότης,
 ἀμφίασις, ἄλλοφυλισμός, βδέλυγμα, καὶ βδελυγμός, γλύκασμα καὶ γλυ-
 κασμός, γυμνότης ἐγκαινιασμός, ἐγκότημα, ἐόρτασμα, ἐλεγμός, ζῶσις,
 ἥδυσμός, θέλησις καὶ θέλημα, ἱμάντωσις, κραταίωμα, κόπωσις, θω-
 ρακισμός, Ἰουδαϊσμός, κληδονισμός, λοιμότης, ματαιότης, οἰκτεῖρημα,
 ὀψοποίημα, ὄρανισμός, ὀρεμβασμός, σπλαχνισμός, συγκλεισμός, στίλβωσις,
 τηλαύγησις, φάτνωσις, φαύλισμα καὶ φαυλισμός, φοβερισμός, χλευασμα.

τῶν ἐπομένων λέξεων ἐν τοῖς παπύροις ἢ ταῖς ἐπιγραφαῖς ἢ ἀλλαχοῦ τῶν
 μνημείων τῆς κοινῆς.

Β. Λέξεις σύνθετοι προσιδιάζουσαι τοῖς Ο'. Τοιαῦται εἶναι αἱ ἐξῆς: διεκφέρειν, ἐγκαταλογίζειν, ἐμπαρομένεσθαι, ἐπανακαινίζειν, ἐπαναιτροφῆν, κατενοχέειν, κατεκλαμβάνειν, παρανακλίνειν, παρεμπορεύεσθαι, παρασυμβάλλειν, προκατασκιροῦν, προσυπέλλειν, προσανατρέπειν, προσεγκρούειν, συγκατακληρονομεῖν, συμπροπορεύεσθαι.

Γ. Λέξεις ἑλληνικαὶ μεθ' ὧν νέας ἢ ὀπωσδήποτε εἰδικῆς σημασίας παρὰ τοῖς Ο'. Τοιαῦται λέξεις, ὧν αἱ νέαι σημασίαι προήλθον ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν μεταφραστῶν πληρώσεως αὐτῶν διὰ τοῦ θρησκευτικοεθνικοῦ καὶ ἠθικοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον περιεχομένου τῶν ἀντιστοιχῶν ἑβραϊκῶν, εἶναι αἱ ἐξῆς. Ἄβυσσος ¹ (ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ἑβρ. *scheol*), ἄγγελος, ² ἀγιάζειν καὶ ἀγιασμός (ἀντι ἀγίζειν, ἀγισμός), ἀγιωσύνη ³, ἄζυμα, ἀκροβυστία (ἀττικ. ἀκροποσθία), ἀνάθεμα ⁴, ἀναθεματίζειν, ἀνθρωπάρεσκος, ἀποκαλύπτειν, ⁵ βδελυκτός, γραμματεὺς, ⁶ διάβολος, διαθήκη ⁷ (περὶ τῆς μεταξὺ Θεοῦ καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ συμφωνίας), δικαιοῦν, ⁸ δικαίωμα, δόξα, ⁹ δοξάζειν, ¹⁰ δύναμις ¹¹ (περὶ ὑπεργειῶν δυνάμεων), δεκτός (ἐπὶ θυσίας), ¹² ἐγκαΐνια, ἔθνη, εἰδωλον, ἐκπειράζειν (τὸν Κύριον), ἐλεγμός, ἔλεος, ἔνταγμα, ἐνευλογεῖν, εἰρηνο-

1. Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Ἄιδου ἀπαντᾷ ἡ λέξις καὶ παρὰ τοῖς θύραθεν (Διογ. Λαερτ. Δ' ε 27, πρβ καὶ μαγ. παπύρους, μάλιστα τὸν μέγαν παρισινὸν πάπ. 2885, ἐνθα ἄβυσσος καὶ Ὀλυμπος ἀντιτίθενται ἀλλήλοις.

2. Τῆς λέξεως γίνεται χρῆσις καὶ παρὰ τοῖς θύραθεν εἰς δήλωσιν ἀπεσταλμένου τοῦ Θεοῦ Ἄριστειδ. λόγος εἰς Ἀθηναίαν Α' σ. 15 ἔκδ. Dind., Ἐπικτῆτου Διατριβ. Γ' 22, 33, 38), ἐτι δὲ καὶ δαιμον. δυνάμεως ἐπὶ ἐθνικοῦ καταραστικοῦ πίνακος (Ziebarth, Neue Att. Fluchtafeln ἐν ταῖς Nachr. d. Götting. Ges. der Wiss. 3899 ἀριθ. 24,1).

3. Πρβ. ὁμῶς καὶ Σχολ. (Πλατῶν.) Ἄξιοχ. 371 D, ἐνθα ἀναγινώσκομεν, ἀγιστείας ἀγιωσύνας, καθαρότητας, λατρείας.

4. Πρβ. καὶ Corp. Inscr. A. Appendix ἔκδ. Wünsch Praef σ XIII α.

5. Πλουταρχ. Ἄλεξ. 55.

6. Πρβ. Dittenberger, Sylloge Inscr. graec. 790, 21. 32. 46, 197, 11.

7. Πρβ. καὶ Ἄριστοφ. Ὀρνιθ. 439.

8. Πρβ. Πολυβ. Γ' λά, 9.

9. Ὁ Deissmann θεωρεῖ μίαν πιθανόν, ὅτι τὴν ἐννοίαν τῆς λαμπρότητος εἶχεν ἡ λέξις καὶ ἐν τῇ δημῳδῇ κοινῇ, εἰκάτων τοῦτο ἐκ τῆς μνηείας παλαιοῦ ὀνόματος γυναικῶν καὶ πλοίων δόξα (Hellenisierung des Sem. Monotheismus σ. 165)

10. Πρβ. Διονυσ. Θεσμοφ. σ. 24 καὶ Kaibel Epigrammata Graeca (Berlin 1878) ἀριθ. 607, 7, ἀλλὰ πάντοτε ἐν καθητ. ἐννοίᾳ.

11. Ὁρα Deissmann ἐν Bibelstudien σ. 106 ἔξ.

12. Πρβ ἀπρόσδεκτος θυσία ἐν ἐπιγραφ. τοῦ Σάνθου 8.

ποιεῖν ¹, ἔξορκιστής, κατὰ ἐκούσιον ², ἐπισκοπή, ἐπιστρέφειν, εἰδικία, καθαρίζειν καὶ κοινοῦν (ἐν τελετουργ. ἐννοίᾳ), λατρεία (ἐν τελετουργ. ἐννοίᾳ), λυτροῦν (ἐν θεοκρατ. ἐννοίᾳ), μετανοεῖν, νομηνία, ὀλιγόψυχος, ὀλοκαύτωμα, ὀπτασία, παντοκράτωρ, περιούσιος, περιπατεῖν (ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ βιοῦν), προσήλυτος, πεντηκοστή (ἐορτή), σάρξ, σπέρμα (ἐπὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἀπογόνων), συναγωγή, υἱὸς ἀνθρώπου, φυγαδευτήριον, φυλακτήριον, φωστήρ, φωτίζειν (ἐν πνευματ. ἐννοίᾳ), χάρις, χοιστός, ψιθυρισμός καὶ εἴτις ἄλλη.

Τέλος σημειοῦμέν τινες τῶν ὀλίγων ξενικῶν λέξεων, ἃς περιλαμβάνει τὸ λεξιλόγιον τῆς ἡμετέρας μεταφράσεως καὶ αἵτινες εἴτε φέρουσι ἑλληνικὰς καταλήξεις, οἷον τὰ **αιγυπτιακὰ** ἄβρα, ἄχι, βάρις, βίβλος, θίβη, ἴβις, κόνδῦ, κόσυμβος, πάπυρος, στίβη, σινδών, τὰ **περσικὰ** ἀγγαρεύειν, ἀρατάβη, γάζα, κίδαρις, μανδύας, μανιάκης, παράδεισος, σανδάλιον, σαράβαρα, σατραπῆς καὶ τὰ **εβραϊκὰ** βάτος (μέτρον), σάββατον, σίκλος, γειώρας, κάβος (μέτρον), κόρον (μετρ.), μάννα, χαυών ³, εἴτε φέρονται ἀπλῶς μεταγεγραμμένα λέξεις, οἷα τὰ εβραϊκὰ ἀβαμά, ἀδωναῖ, αἰλάμ, ἀλληλούϊα, δαβείρ, ἐφουδ, βάρ, νέβελ, ἐλωέ, οἰφί, πάσχα, σερσέρεθ, σίκερα, χερουβεὶμ κ.τ.τ.

§ 7 Η ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΤΩΝ Ο΄. *

Ὅ,τι ἐλέχθη περὶ τοῦ φθογγολογικοῦ καὶ τοῦ τυπικοῦ καὶ τοῦ λεξιλογίου τῶν Ο΄ δὲν ἰσχύει καὶ περὶ τῆς συντάξεως αὐτῶν, ἥτις, ἰδιόρρυθμος ἐν πολλοῖς οὔσα καὶ ἀποτελοῦσα τὸ πάντων τῶν ἄλλων ἤμιστα ἑλληνικὸν στοιχεῖον τῆς γλώσσης αὐτῶν, ἐμφανίζει τὴν ἡμετέραν μεταφρασιν, ἐν συνδυασμῷ καὶ μετὰ τοῦ ἐπίσης ἰδιόρρυθμου ὕφους αὐτῆς, ὡς ξενότροπον καὶ ἀπὸ γλωσσικῆς ἐπόψεως βιβλίον, ὅπερ μόνον ὡς ἰουδααιοελληνικόν, δῆλον ὅτι κατὰ τὴν μορφήν, δύναται νὰ χαρα-

1. Περβ. Στοβαίου Ἐκλ. Φυσ. Α΄. 984.

2. Περβ. τὸ θουκυδίδειον καθ' ἐκουσίαν (γνώμην).

3. Ὅρα καὶ H. L e v y, Die Semit. Fremdwörter im Griechischen (Berlin 1895).

*) Τὸ περὶ τῆς συντάξεως τῶν Ο΄ ζήτημα, δυσχερέστατον ὄν, δὲν ἔχει εἰσέτι ἐπαρκῶς ἐξετασθῆ οὔτε ἐν μονογραφαίαις (πλὴν τῆς ἐνσελ. 329 π.ε. μνημονεύθεισης πραγματείας τοῦ Johannesson) οὔτε ἐν ταῖς ὑπαρχούσαις γραμματικαῖς τῶν Ο΄ τῶν Helbing καὶ Thackeray, ὧν τὸ ἀφορᾶν εἰς τὴν σύνταξιν τμήμα, καὶ μετὰ πάροδον εἰκοσαετίας πρὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἄλλων τμημάτων, δὲν ἔχει εἰσέτι ἐμφανισθῆ.

κτηρισθῆ. Καὶ ἐξελέφθησαν μὲν παρὰ τῶν ὁπαδῶν τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἑλληνοϊουδαϊκοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος¹ αἱ περὶ τὴν σύνταξιν ἀνωμαλίαι τῶν Ο', τ. ἔ. οἱ συντακτικοὶ σημιτισμοί², ὡς ἐν τῶν κυριωτάτων ἔρεισμάτων τῆς ἐν λόγῳ θεωρίας, ἀλλ' ὅμως αἱ ἀνωμαλίαι αὗται, τοῦλάχιστον αἱ πλεῖστοι αὐτῶν, πόρρω ἀπέχουσαι τοῦ νὰ ἀποτελῶσι στοιχεῖον ζῶντος, τ. ἔ. λαλουμένου τοιοῦτου ἰδιώματος, ὅπου δὲν πρόκειται περὶ δημοτικισμῶν τῆς κοινῆς, ὀφείλονται μόνον εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς συντάξεως, εἴπερ που ἀλλαχοῦ, εὐλόγως ζωηρὰν καὶ καταφανῆ ἐπίδρασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου. Τὸ δὲ οὕτως προκίπτον ἑλληνικὸν ἰδιῶμα, οὕτως εἰπεῖν συμβατικὸν καὶ τεχνητὸν ὄν καὶ ἐν μηδεμίᾳ σχέσει πρὸς τὸν καθ' ἡμέραν βίον (πλὴν τῆς ἀναγνώσεως) διατελοῦν, δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν μετὰ τοῦ Deissmann ἀπλῶς ὡς **μεταφραστικὸν ἑλληνικὸν** ἰδιῶμα (Übersetzergriechisch). Καὶ τὴν μὲν μεταξὺ τοῦ μεταφραστικοῦ ἑλληνικοῦ ἰδιώματος τῶν Ο' καὶ τῆς ὑπ' αὐτῶν καὶ τῶν ἑλληνιστῶν καθ' ὅλου εἰπεῖν Ἰουδαίων λαλουμένης ἑλληνικῆς διαφορὰν δύναται νὰ ἀντιληφθῆ τις, συγκρίνων τὰς περὶ τῶν αὐτῶν γεγονότων παραλλήλους ἱστορικὰς διηγήσεις τῶν Ο' ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ Ἰωσήπου καὶ τοῦ Φίλωνος³ ἀφ' ἑτέρου, μάλιστα δὲ τὸν ἐν τῇ λαλουμένῃ κοινῇ πρόλογον τῆς Σοφίας Σειράχ πρὸς τὴν ἐπακολουθοῦσαν ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου μετάφρασιν τοῦ βιβλίου τούτου, ὡς καὶ τὸν πρόλογον τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου πρὸς τὴν ἐπακολουθοῦσαν καὶ ὑπὸ σημιτικὴν ἐπίδρασιν διατελοῦσαν ἱστορικὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ. Ὅτι δὲ οἱ ἡμέτεροι μεταφράσται δὲν ἦσαν ἀδαεῖς τῆς συντάξεως τῆς ἑλληνιστικῆς κοινῆς, πείθεται τις καὶ ὀλίγους ἐξ ἐκάστου βιβλίου τῆς μεταφράσεως ταύτης ἀναγινώσκων στίχους, ἔνθα θὰ εὔρη ἑλληνικὰς συντάξεις, οἷα *ἐκάλυψε τὰ ὄρη . . . ἃ ἦν ὑποκάτω τοῦ οὐρανοῦ* (Γεν. ζ' 19), *μικροῦ ἐκοιμήθη* (Γεν. καὶ 10), *μήποτε μεταμελήσῃ τῷ λαῷ ἰδόντι πόλεμον* (Ἐξ. ιγ' 17), *ἀπειθοῦντες διετελεῖτε* (Δευτ. θ' 7),

1. Περὶ τούτου ὄρα τὴν ἐπομένην §, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῶν σημιτισμῶν τῶν Ο'.

2. Καὶ αὐτὸς ὁ ἄλλως νηφάλιος ὁπαδὸς τοῦ ἑλληνοϊουδαϊκοῦ ἰδιώματος, ὁ Schmiedel, ὁμολογεῖ, ὅτι περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἰουδαϊκῆς γλώσσης ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν δὲν δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν γνώμην ἀπὸ τῶν Ο', διότι πρόκειται περὶ μεταφράσεως (Winer's Grammatik des Neutest. Sprachidioms, ἔκδ. 8 ὑπὸ P. Schmiedel, Göt. 1894 σελ. 25).

3. Τοιαύτης συγκρίσεως δείγματα παρέχει ἡμῖν ὁ Swete ἐν τῇ εἰσαγωγῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Π. Διαθήκην σ. 298 ἔξ.

τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκουσόμεθα (Ἰησ. Ν. κδ΄ 24), οὐ μὴ ἐξάρω (Κριτ. β΄ 3), οὐκ ἦν αγαθὸς ὑπὲρ αὐτῶν (Α΄ Βασ. θ΄ 2), ὁ λέων εἰστήκει ἐχόμενα τοῦ θνησιμαίου (Γ΄ Βασ. ιγ΄ 25), ἀντελάβοντο θεῶν ἐτέρων (Β΄ Παραλ. ζ΄ 22), μετήλλαξε τὸν βίον αὐτοῦ (Α΄ Ἔσθρ. α΄ 29), ἐπένθει ἐπὶ τῇ ἀσυνθεσίᾳ (Β΄ Ἔσθρ. ι΄ 7), ἐστήσαμεν προφύλακας ἐπ’ αὐτούς (Νεεμ. δ΄ 9), ἐὰν καὶ ἀπολέσθαι με δέη (Ἔσθρ. δ΄ 16), εἰ ῥῆμά τι ἀληθινὸν ἐγεγόνει... οὐδὲν ἂν σοι τούτων κακὸν ἀπήνησεν (Ἰωβ δ΄ 12), ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι, τοῦ ἐρωδιοῦ ἢ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν (Ψ. ργ΄ 17) εἰμὴ (ὅτι) κύριος ἦν ἐν ἡμῖν... ἄρα ζῶντας ἂν κατέπιον ἡμᾶς (Ψ. ρκγ΄ 3), πανοῦργος κακῶν ἐπερχομένων ἀπεκρῦβη (Παροιμ. κζ΄ 12), οὐκ ἔσται γινώσκων τὸ ἐσόμενον (Ἐκκλ. η΄ 7), ἀποστελῶ Ἑλλάν... πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου (Μαλαχ. δ΄ 4), οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ ὄψονται καὶ οἳ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι (Ἦσ. νβ΄ 15), ἡνίκα ἂν ἐγγίξῃ ἡμῖν, ἀπολιπέτω ἀσεβῆς κλπ. (νε΄ 6), πρὸς τοὺς ἀστέρας καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν στρατιὰν οὐρ., ἃ ἠγάπησαν καὶ οἷς ἐδούλευσαν... καὶ ὧν ἀντείχοντο (Ἰερ. η΄ 2) τί ἂν γένοιτο τὸ ξύλον τῆς ἀμπέλου; (Ἰερ. ι΄ 2), κυριεύει ὁ ὑψιστος τῆς βασιλείας... καὶ ᾧ ἂν δόξῃ δώσει αὐτὴν (Δαν. δ΄ 29) κ. πλ. ἄ. Οὐδὲ ἀπαντῶμεν παρὰ τοῖς Ο΄ σολοικισμοὺς ἀνυποφόρους, οἳ οἱ τῶν παπύρων «ἐπιμελήθητι τῷ παιδίῳ ἐν τὴν οἰκία μου, εἰς στήλη λιθίνῃ κ.τ.τ. καὶ τοῦ Ἀκύλα τὸ «ἐκάλεσεν ὁ Θεὸς τῷ φωτὶ ἡμέρα» κ.τ.τ.

Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ συντακτικὰ φαινόμενα ἐκλαμβανόμενα καὶ χαρακτηρισζόμενα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὡς ἑβραϊσμοί, διὰ τῶν νεωτερῶν ἐρευνῶν ἀπεδείχθησαν οὐχὶ ὡς πάντῃ ἀνελλήνιστα, ἀνευρεθέντων ἀναλόγων φαινομένων ἐν τε τοῖς παπύροις καὶ τῇ δημῳδῇ νεοελληνικῇ, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇ φιλολογικῇ κοινῇ καὶ τῇ παλαιότερᾳ ταύτης ἑλληνικῇ γραμματεία¹. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ἢ μετὰ τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν, δι’ ἧς ἀποδίδεται ἡ λεγομένη nota relationis ἑβραϊκῆ λέξις ascher (ἀρχικῶς δεικτ. ἀντων.), πλεοναστικῆ χρῆσις τῆς ἐπαναληπτικῆς πρὸς ἀπόδοσιν τῆς ἀντιστοίχου ἑβραϊκῆς ἀντωνυμιακῆς συνθέσεως παρὰ τοῖς Ο΄, εὐρέθη οὐ μόνον παρὰ τῷ Ἡροδότῳ καὶ τῷ Ὑπερείδῃ², ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς παπύροις, ἔτι δε καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ. Πρὸς τὸ οὗ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ (Γεν. α΄ 11) πρὸ τὸ παπυρικὸν ἐξ ὧν δώ-

1. Αὐτὸς ὁ Schmiedel (μν. ἔ. σ. 29) ὁμολογεῖ ὅτι «ἀκριβῶς εἰπεῖν ἀνελλήνιστους λόγους κατασκευὰς δὲν ἔχουσιν οἱ Ο΄».

2. Ὅρα F r. B l a s s, Grammatik des Neutest Griech. γ΄ ἐκδ. σ. 178.

σεις τοῖς παιδίοις σου ἐν ἐξ αὐτῶν (Ὅμηρ. Πατ. I 157). Πρὸς τὰ ἐπιτοκοῦν ἐπιτοκέφομαι, θανάτω τελευτάω κτλ. τῶν Ο' πρὸς τὸ γάμο γαμεῖν, φυγῇ φεύγειν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς ἀπτικής τραγωδίας καὶ τῆς παλαιᾶς κωμωδίας φόβω ταρβεῖν, φόβω δεδιέναι, νόσῳ νοσεῖν κ.τ.λ. Πρὸς τὰ ἄνθρωπος ἄνθρωπος, ἔθνη ἔθνη, δύο δύο τῶν Ο' πρὸς τὸ αἰσχύλειον μυρία μυρία πεμπαστάν (Περσ. 981) καὶ τὰ τῆς νεοελληνικῆς δυὸ δυὸ, ἕνας ἕνας κ.τ.λ. Πρὸς τὸ ἔσσονται εἰς σάρκα μίαν τῶν Ο' πρὸς τὸ παπυρικὸν ἵνα μὴ εἰς ψωμίον γένηται (Παπ. Fay. 110) καὶ τὸ τοῦ Ἡλιοδώρου (Αἰθιοπ. ζ' 16) τὴν πῆραν εἰς καθέδραν ποιησαμένη κ.τ.λ. Πρὸς συντάξεις οἷα ἡ τοῦ Β' Παρὰλ. ζ' 21 καὶ ὁ οἶκος οὗτος ὁ ὑψηλὸς πᾶς ὁ διαπορευόμενος αὐτὸν ἐκστήσεται πρὸς. αὐτὸ τὸ ὁμηρικὸν οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὴν ἰκάνει (Ὅδυσ. μ. 73) καὶ τὸ τοῦ δημόδου νεοελλ. ποιήματος ἡ πόλις ἡ ἀγάπη μου ἐπῆραν τὴν οἱ Τοῦρκοι¹. Ἡ τοῖς Ο' συνήθης συσσωρευσις προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, γνώρισμα ἀτέχνου γλώσσης οὐσα, εἶναι οὐχ ἥττον συνήθης ἐν τοῖς παπύροις καὶ ἐν τῇ νεοελληνικῇ². Τῆς ἐπὶ ὄρκου χρήσεως τοῦ εἰμήν, ἥτις ἐξελαμβάνετο ὡς τίπος ἑλληνοϊουδαϊκός, εὐρέθησαν ἀνάλογα καὶ ἐν τοῖς παπύροις. Ἡ παρὰ τοῖς Ο' συχνὴ χρῆσις τῆς περιφράσεως τοῦ εἰμί μετὰ μετοχῆς ἀπαντᾷ ἐν τε τοῖς παπύροις καὶ ἐν τῇ ἑλληνιστικῇ γραμματείᾳ. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κατὰ κόρον παρὰ τοῖς Ο' ἐπαναλαμβανομένη μονότονος κατὰ παράταξιν σύνδεσις διὰ τοῦ καί, ἐν ἣ διέβλεπον ἄλλοτε σημιτικὴν ἐπίδρασιν (τοῦ ἔβρ. συνδ. ve), εἶναι φαινόμενον οὐχὶ ἀσύνηθες εἰς τὸν Ἑλληνα λόγον μάλιστα μὲν τὸν ἀφελέστερον, ὡς βλέπομεν καὶ ἐν τῇ δημόδει νεοελληνικῇ, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν αὐστηρῶς ἐπιστημονικὸν ἐνὸς Ἀριστοτέλους. Ἔτι δὲ καὶ αὐτῆς τῆς συνηθεστάτης τοῖς Ο', καὶ μέχρι πρό τινων ἑτῶν ὡς βεβαίον ἐβραϊσμοῦ θεωρουμένης, χρήσεως τοῦ προστιθέμεν μετ' ἀπαρεμφάτου (ἔβρ. va-joseph le), εἰς δήλωσιν τῆς περαιτέρω ἐνεργείας ἢ ἐπαναλήψεως, εὐρέθησαν ὑπὸ τοῦ Thumb ἀνάλογα ἐν τῇ ἑλληνικῇ γραμματείᾳ καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς παπύροις. Πρὸς τὸ τοῦ Ψευδοκαλλιस्थένου (Β' 41) οὐκέτι οὖν προσεδέμην ἀδύνατα ἐπιχειρεῖν³.

¹ Ὅτι δὲ οὐ μόνον τῆς συντάξεως, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὕφους καθ' ὅλου

1. A. Thumb, Die Griech. Sprache σ. 131. Ἄλλα δὲ παραδείγματα ὄρα παρὰ Radermacher ἐν μν. ἔ. σ. 17.

2. Ὅρα Aegypt. Urkunden aus den Königl. Museen zu Berlin II ἀριθμ. 22 στ. 24—30 καὶ Πρὸς καὶ Corp. Inscr. III στ. 486.

3. Ὅρα καὶ Helbing, Grammatik der LXX σ. IV.

~~εἰπεῖν δὲν ἀμελοῦσι παντελῶς οἱ Ο΄, ἀναλόγως τῆς τε ἑλληνικῆς μορ-
φώσεως καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς εἰς τὸ πρωτότυπον προσκολλήσεως, ἔτι δὲ
καὶ τῆς καλαισθησίας ἐκάστου αὐτῶν, ἐμφαίνεται ἐν οὐκ ὀλίγοις μέρεσι
τῆς μεταφράσεως, οἷα π. χ. εἶναι ἡ Γένεσις, τὰ 20 πρῶτα κεφάλαια
τῆς Ἐξόδου καὶ μέγα μέρος τοῦ Δευτερονομίου, μέρη τινὰ Ἰησοῦ τοῦ
Ναυῆ, πολλὰ τῶν βίβλων τῶν Βασιλειῶν, ἡ βίβλος τοῦ Ἰωνᾶ, μέρη
τινὰ τοῦ Ἡσαίου (π. χ. λβ΄, λς΄ κ. ἄ.), τοῦ Ὡσηῆ (π.χ. ιγ΄ καὶ ιδ΄), καὶ
αἱ βίβλοι τοῦ Ζαχαρίου καὶ τοῦ Μαλαχίου. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν πρω-
τότυπον μονοτονίαν ἀποφεύγουσι πολλάκις, δεξιώτατα ἑλληνικῆς κομ-
ψότητος λόγου στοχαζόμενοι, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ H. W. Thiersch¹
καὶ ὁ ἡμέτερος Κ. Οἰκονόμος². Περὶ δὲ τοῦ μεταφράστου ἢ τῶν μετα-
φραστῶν τῶν ψαλμῶν ὑπεστηρίχθη ὑπὸ φιλολόγων, οἷοι ὁ Fr. Blass³
καὶ ὁ A. Heisenberg⁴, ὅτι οὗτοι οὐ μόνον ἀντίληψιν τοῦ ῥυθμοῦ ἐκέ-
κτηντο, ἀλλὰ καὶ νόμους τῆς ἑλληνικῆς ῥυθμικῆς ἐφήρμοσαν.~~

Παρὰ πάντα δ' ὅμως ταῦτα καὶ δὴ παρὰ τὰς προσπαθείας ἐνίων
τοῦλάχιστον μεταφραστῶν, ἵνα συμμορφώσωσι τὸν λόγον αὐτῶν πρὸς
τὸν ἑλληνικόν, ἡ ἡμετέρα μετάφρασις προδίδει βαθυτάτην τοῦ πρωτο-
τυπου, μάλιστα ἐν τῇ συντάξει καὶ τῷ ὕφει, ἐπίδρασιν, ἣτις τυγχάνει
οὕτως ἐκδηλος καὶ ἀναντίρρητος, ὥστε ν' ἀποβαίῃ περιττὴ πᾶσα διὰ
παραδειγμάτων διαπίστωσις αὐτῆς. Μόνον δὲ ἐφ' ἑνὸς σημείου τῆς ἐπιδρά-
σεως ταύτης, περὶ ὃ σοβαραὶ προέκυψαν καὶ ἐξακολουθοῦσιν ὑφιστάμε-
ναι ἀντιγνωμίαι, ἐπὶ τῶν λεγομένων σημεισμῶν τῆς μεταφράσεως
τῶν Ο΄, θέλομεν ἐπὶ βραχὺ στρέψει τὴν ἡμετέραν προσοχὴν.

§ 8. ΟΙ ΣΗΜΙΤΙΣΜΟΙ ΤΩΝ Ο΄

Τὸ περὶ τῶν σημεισμῶν τῆς μεταφράσεως τῶν Ο΄ σπουδαῖον ζή-
τημα, συναφέστατον πρὸς τὸ περὶ τῆς συντακτικῆς αὐτῆς ὕφης ὄν καὶ
ἐκ τῶν δυσχερεστάτων τῆς ἑβδομηκοντολογικῆς ἐρεῦνης προβλημάτων,
δὲν ἔχει εἰσέτι ἐπαρκῶς καὶ δὴ καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ πλάτος διονυχι-
σθῆ. Καὶ διεφώτισε μὲν διὰ τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ πολλὰ σημεῖα τοῦ
ζητήματος τούτου ὁ Ad. Deissmann, ἀναζητήσας καὶ ἀνευρῶν ἐν τοῖς
μνημείοις τῆς κοινῆς ἀνάλογα οὐκ ὀλίγων τῶν θεωρουμένων ὡς σημει-
σμῶν τῆς ἑλληνικῆς καθ' ὅλου Βίβλου, αὐτὸς ὅμως ὁ ἐρευνητὴς οὐ-

1. De Pentateuchi versione Alexandrina σ. 52 ἔξ. 59. 61.

2. Περὶ τῶν Ο΄ ἐρμηνευτῶν Β' σ. 614 ἔξ.

3. Ἐν Theol. Stud. und Krit. 1902 σ. 460.

4. Ἐν Byzant Zeitschr. XI σ. 222.

τος συνησθάνθη και υπέδειξε την επείγουσαν ανάγκην τῆς ἐν ἰδιαιτέρῳ μονογραφίᾳ ἐξετάσεως τῶν σημιτισμῶν τῶν Ο'. ~~Ἡμεῖς δὲ μὴ προτιθέμεθα ἐνθάδε νὰ εἰσελθῶμεν εἰς πολλὰς λεπτομερείας τοῦ ζητήματος, μηδὲ ἀξιῶντες τὴν ἐν ἐνὶ κεφαλαίῳ διονύχιον αὐτοῦ, ἀρκούμεθα εἰς τὴν ἐν γενικαῖς καὶ ἀδραῖς μόνον γραμμαῖς διαπραγματέυσιν αὐτοῦ.~~

Ἐν πρώτοις ὡς πρὸς τὸν ὄρον **σημιτισμός**, παρατηροῦμεν ὅτι οὗτος εἶναι λίαν ἀόριστος καὶ μετέχει πολλῆς ὑποκειμενικότητος, ἀναλόγως τῶν ἐπιστημονικῶν προϋποθέσεων τῶν εἰδικῶν ἐρευνητῶν, ὡς διδάσκει ἡμᾶς ἡ ἱστορία τῶν μεταξὺ ἑβραϊστῶν καὶ πουριστῶν ἐρίδων τοῦ 15' καὶ 17' αἰῶνος καὶ ὡς ἐμφαίνεται ἐν τῇ συγχρόνῳ ἡμῖν ἀντιθέσει μεταξὺ νεοεβραϊστῶν καὶ νεοπουριστῶν. Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι οἱ μὲν ἄκροι ἑβραῖσται πανταχοῦ σχεδὸν τῆς ἑλληνικῆς Βίβλου ἔβλεπον ἑβραϊσμούς, οἱ δὲ μετριώτεροι, εἰς οὓς συγκαταλεχτέοι καὶ οἱ νεοεβραῖσται, διέκρινον ὀλιγωτέρους, ἀλλὰ πάντως ἱκανούς, οἱ δὲ πουρισται οὐδένα ἑβραῖσμον παρεδέχοντο, τῶν νεοπουριστῶν² περιοριζόντων τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς τὸ ἐλάχιστον, διὰ τῆς ἀναζητήσεως ἀναλόγων πρὸς αὐτοὺς φαινομένων ἐν τῇ ἀνελιξει τῆς κοινῆς, ἔστω καὶ ἂν τὰ ἀνάλογα ταῦτα εἶναι σπανιώτατα. Μακρὰν πάσης ἐκατέρωθεν ἀκρότητος, δεχόμεθα ὡς σημιτισμούς παρὰ τοῖς Ο' οὐ μόνον τὰ φαινόμενα, ὧν οὐδὲν ἀνάλογον ἀνευρέθη ἐν τῇ κοινῇ ἢ ἀλλαγῷ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα ὧν εὐρέθησαν μὲν αὐτόθι σποράδην ἀνάλογά τινα, ἢ ἐν τῇ ἑλληνικῇ δ' ὅμως Βίβλῳ καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο' πυκνῇ χρῆσις αὐτῶν ἐξηγεῖται μόνον ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν σημιτικῶν πρωτοτύπων, κατὰ λέξιν ἐρήμηνουμένων, ὡς θέλει κατώτερω δι' ὀλίγων παραδειγμάτων διασαφηθῆ³.

Ἐκ τῶν σημιτισμῶν τῶν Ο' οἱ μὲν ἀναφέρονται εἰς τὰς λέξεις

1. Hellenisierung des Semit. Monotheismus σ 172.

2. Ἡ μεταξὺ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νεωτέρων πουριστῶν διαφορὰ συνίσταται καὶ ἐν τούτῳ, ὅτι οἱ τελευταῖοι, δεχόμενοι ὡς γλώσσαν τῶν Ο' καὶ τῆς Κ. Δ. τὴν ἑλληνικὴν, δὲν ἐννοοῦσι τὴν ἀττικὴν, ἀλλὰ τὴν κοινήν, ἣς τὴν οὐσίαν ἠγνόουν οἱ παλιότεροι φιλόλογοι.

3. Ἡδὴ ὁ Α. Ernesti παρετήρησεν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Institutio interpretis N. T. ad usum lectionum* (1761), ὅτι, «ἐάν ἔκφρασις τις ἀπαντῆ ἐν τε τῇ ἑβραϊκῇ καὶ τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὀρθότερον θὰ ἦτο νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐδανείσθησαν αὐτὴν ἐκ τῶν δοκίμων Ἑλλήνων συγγραφέων... Ἡ δὲ παρατήρησις αὐτὴ ἰσχύει πολλῷ μᾶλλον ὁσάκις τοιαύτη ἔκφρασις ἀπαντῆ σπανίως παρὰ τοῖς Ἑλλήσι συγγραφεῦσι καὶ τυγχάνει ἐκ τῶν ἐξεζητημένων ἔκφρασεων».

(λεξικοί) οἱ δὲ εἰς τὴν *σύνταξιν* (συντακτικοί). Ἐπειὶς δὲ τοὺς σημιτισμοὺς τούτους δυνάμεθα μετὰ τοῦ Deissmanni νὰ κατατάξωμεν εἰς δύο κατηγορίας α΄) εἰς σημιτισμοὺς *συμβατικούς* ἢ *περιστατικούς* (occasionell), συντακτικῆς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φύσεως, οἵτινες ἀποτελοῦσι καὶ τὴν μεγίστην μοῖραν τῶν σημιτισμῶν τῶν Ο΄, δημιουργηθέντες δὲ ἀπλῶς ἐξ ἐπιδράσεως τῶν σημιτικῶν πρωτοτύπων, διὰ χρησιμοποίησεως ἐσφαλμένης ἐρμηνευτικῆς μεθόδου καὶ μὴ ἐξερχόμενοι τῶν ὁρίων τῆς μεταφράσεως, δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς *μεταφραστικοὶ σημιτισμοὶ* καὶ β΄) εἰς σημιτισμοὺς *εὐχρηστους ἀποβάντας* (usuell geworden) διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἐν πυκνοτάτῃ χρήσει διατελούντων παλαιότερων μεταφρασματίων τῆς ἑλληνικῆς Π. Δ., οἵτινες εἶναι καὶ οἱ ὀλιγώτεροι καὶ ὧν ἡ ὑπαρξίς πόρρω ἀπέχει τοῦ νὰ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἔρεισμα πραγματικῶν τῆς περὶ Ἰουδαio-ελληνικοῦ ιδιώματος θεωρίας.

α) Λεξικοὶ σημιτισμοί.

Οὗτοι εἶναι 1) λέξεις προελθοῦσαι εἴτε καθ' ἀπλὴν μεταγραφὴν εἴτε κατὰ ἑξελληνισμόν ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἢ τοῦ ἀραμαϊκοῦ, οἷαι αἱ ἐν σελ. 67 μνημονευθεῖσαι· 2) λέξεις ἑλληνικαὶ ἢ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἑλληνικῆς σχηματισθεῖσαι, αἵτινες προσέλαβον πάσας τὰς σημασίας τῶν ἀντιστοίχων σημιτικῶν, οἷαι αἱ ἐν σελ. 66 μνημονευθεῖσαι καὶ τέλος 3) φράσεις ἀνταποκρινόμεναι πρὸς ἀντιστοίχους ἑβραϊκάς, οἷαι *ἄρτον φαγεῖν* (achal lehem), *ἔλεος ποιεῖν μετὰ τινος* (ascha hesed im...) *ἐνώπιον τοῦ κυρίου* (lipnej Jahve), *ζητεῖν ψυχὴν* (bikkesch nephesch), *λαμβάνειν πρόσωπον* (nasa phanim), *πᾶσα σὰρξ* (chol basar) κ.τ.τ.

β) Συντακτικοὶ σημιτισμοί.

Τοιοῦτοι εἶναι 1) ὡς πρὸς τὰς προθέσεις, ἡ συχνωτάτη παρὰ τοῖς Ο΄ χοῆσις τῆς ἐν (ἑβρ. be) μετὰ δοτ.¹ εἰς δήλωσιν τοῦ ὄργάνου ἢ τοῦ τρόπου ἢ τῆς αἰτίας, οἷον *ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν θάβδω σιδηρᾷ, δουλεύσατε τῷ Κ. ἐν φόβῳ* ἢ θέσιν κατηγορουμένου ἐπέχουσα χοῆσις τῆς εἰς (ἑβρ. le) μετ' αἰτ.², οἷον *ἐγένετο ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν*

1. Ἡ σύνταξις αὕτη ὡς ἐμφαίνεται ἐν τοῖς παύροις, ἐνθα ἀπαντῶσι φράσεις οἷαι αἱ ἐν μαχαίρῃ, ἐν ὄπλοις κ. τ. τ., δὲν εἶναι μὲν ἀνελλήνιστος, ἢ πυκνοτάτη δ' ὅμως αὐτῆς χοῆσις παρὰ τοῖς Ο΄ ἐξηγεῖται ἐκ τῆς μηχανικῆς ἀπομίμησεως τοῦ σημ. πρωτοτύπου.

2. Καὶ ἡ σύνταξις αὕτη, ὡς παρετηρήσαμεν ἤδη ἐν σελ. 70, δὲν εἶναι ἀνελλήνιστος, ἀλλ' ἡ συχνὴ αὐτῆς χοῆσις παρὰ Ο΄ ὀφείλεται ἐπίσης εἰς μηχανικὴν τοῦ σημ. πρωτοτύπου ἀπομίμησιν.

ζῶσαν, ἐλογίσθη εἰς δικαιοσύνην κ.τ.τ. ἡ χρῆσις τῆς *ἐπὶ* (ἔβρ. *min*) μετὰ γεν. καὶ προτασσομένου ἐπιθέτου ἐν συγκριτικῇ ἐννοίᾳ, οἷον *μέγας ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ* κτ.τ. ἡ πυκνοτάτη χρῆσις νέων προθέσεων ἢ ἐμπροθέτων ἐκφράσεων, οἷον *ἐναντι, ἀπέναντι, κατέναντι, ἐνώπιον κατενώπιον, ἀπὸ, ἐπὶ—πρὸ—προσώπου* εἰς δήλωσιν τοῦ ἔβρ. *liphnei, ὀπίσω* εἰς δήλωσιν τοῦ *aharaij*, *ἐν μέσῳ, ἀνά μέσον, διὰ μέσου* (ἔβρ. *bethoch*) *ἀπὸ ἢ ἐκ μέσου* (ἔβρ. *miththoch*), *διὰ χειρὸς, εἰς χεῖρας, ἐκ χειρὸς* (*mjjad, bejad*) ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ ἀπαντῶσα ἀνελλήνιστος χρῆσις τῆς *σὺν* μετ' αἰτιατ. (ἔβρ. *eth*) ἀντι ἀπλῆς αἰτιατ. ἀντικειμενικῆς (ἐμίσησα σὺν τὴν ζωὴν Ἐκκλησ. β' 17 κ.τ.τ.)¹ καὶ τὰνάπαλιν ἡ χρῆσις προθ. μετὰ τῶν οὐσιαστικῶν *χεῖρ, ὀφθαλμός, πρόσωπον, στόμα* ἀντι ἀπλῆς προθέσεως, οἷον *ἐν χεῖρ ἀπὸ τοῦ προσώπου του* κτ.τ.

2) Ὡς πρὸς τὰς ἀντωνυμίας. Εἰς ἐπίδρασιν τοῦ ἔβραϊκοῦ πρωτοτύπου ὀφείλεται ἡ συχνότατα παρὰ τῆς Ὁ' ἀπαντῶσα πλεοναστικῆ χρῆσις ἀντωνυμιῶν καὶ ἀναφ. ἐπιρροημάτων, οἷον *τελευτήσω ἐγὼ* (Γεν. κ' 1), *σὺ θέλεις* (Ἐξ. β' 14), *δι' ἧς... ἐν αὐτῷ* (Λευτ. α' 22), *ὧν... αὐτῶν* (Παρ. γ' 15 καὶ ψ. ιη' 4), *ὄθεν... ἐκεῖθεν* (Λευτ. θ' 28), *οὗ... ἐκεῖ* (Β' Παρολ. α' 3) κ.τ.τ., ὅπερ φαινόμενον ἔχει μὲν τὰ ἀνάλογα αὐτοῦ, ὡς ἐσημειώθη ἤδη (σ. 69), ἐν τοῖς μνημείοις τῆς κοινῆς, ἢ συχνῆ δ' ὁμως αὐτοῦ ἐμφάνις παρὰ τοῖς Ὁ' ὀφείλεται βεβαίως εἰς μηχανικὴν ἀπομίμησιν τοῦ ἔβρ. πρωτοτύπου.

3) Ὡς πρὸς τὰ ῥήματα. Ὡς ἔβραϊσμοὶ δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσι συντάξεις, οἷα αἱ βδελύσσεσθαι ἀπό, φεῖδεσθαι ἐπὶ, ἐπερωτᾶν ἐν Κυρίῳ, εὐδοκεῖν ἐν ἢ ἐπὶ, ὀμνύειν ἐν τινι, ἐλπίζειν ἐπὶ τινι, μεγαλύνειν ἔλεος μετὰ τινος, διψᾶν τινι κ.τ.τ. ἡ πλεοναστικῆ χρῆσις τῆς μετοχῆς λέγων (ἔβρ. *lemor*), ἀποτελοῦσα ἔστιν ὅτε καὶ σολοικισμόν, οἷον ἐν ταῖς φράσεσιν *ἐγενήθη ῥῆμα Κυρίου... λέγων* (Γεν. ιε' 1), *διεβόηθη ἡ φωνή... λέγοντες* (Γεν. με' 16) κ.τ.τ., ἐπὶ δὲ καὶ τῶν μετοχῶν *λαβῶν, ἀναστάς, πορευθεὶς* ἢ κατὰ κόρον πλεοναστικῆ χρῆσις τοῦ *καὶ ἐγένετο* ἐπὶ διηγήσεων, οἷον *ἐγένετο... ἤνεγκε, καὶ ἐγένετο... ὁ Θεὸς ἐπέλασε τὸν Ἄβρ., καὶ ἐγενήθη ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ συναθροίζονται...*, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αἱ τὰ

1. Ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ἡ ἀνελλήνιστος αὕτη σύνταξις, ἧς συχνὴν ποιεῖται χρῆσιν ὁ Ἀκύλας, σπανίως ἀπαντᾶ παρὰ τοῖς Ὁ' καὶ δὴ τοῖς ἐν τῷ Γ' Βασ. ἀπαξ ἐν τῇ Ἑσθήρ (κατὰ τὸν κώδ. Α) καὶ πλεονάκις ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ.

*ἀνάλογα αὐτῶν (σπάνια βεβαίως) ἐν τῇ ἑλληνικῇ καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς κοινῆς ἔχουσαι συντάξεις, οἷαι αἱ ἰδῶν εἶδον (ἔβρ. *taithi*), ἀποστροφῇ ἀποστρέψω (haster astir), ἐπισκοπῇ ἐπισκέψομαι, ἀγαλλιάσει ἀγαλλιάσονται, προστιθέναι μετ' ἀπαρεμφ. κ.τ.τ. ὧν ἡ συχνὴ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μεταφράσει χρῆσις ἐξηγεῖται ἐπίσης ἐκ τῆς μηχανικῆς τοῦ ἔβρ. πρωτοτύπου ἀπομιμήσεως.*

Τέλος 4) *ὡς πρὸς τοὺς συνδέσμους.* Εἰς ἐπίδρασιν τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου ὀφείλονται συντάξεις, οἷαι αἱ τῶν ὑποθ. συνδ. *εἰ καὶ ἐὰν* (ἔβρ. *im*) μετὰ μέλλοντος ἄνευ ἀνταποδόσεως τῆς ὑποθέσεως ἐπὶ ἐντόνου ἀρνήσεως μετὰ ἢ ἄνευ ὄρκου, οἷον *εἰ εἰσελεύσομαι εἰς σκήνωμα οἴκου μοι, εἰ ἐξίλασθήσεται* κ.τ.τ. ἢ πλεοναστικῆ χρῆσις τῶν συνδέσμων *καὶ καὶ δὲ* ἐπὶ ἀποδόσεως, π.χ. *ἐὰν προσγένηται... καὶ ποιήσει κάρπωμα* (Ἀριθ. ιε' 14), *ἔσται ὅταν... ἐγὼ δέ...* (Παροιμ. α' 28) καὶ μετὰ μετοχῆν, π.χ. *καὶ ἐξάραντες... καὶ παρενέβαλον.*, κ.τ.τ. ἔτι δὲ καὶ ἡπλεοναστικῆ χρῆσις τοῦ *καὶ* πρὸς κατασκευὴν ὁμοταγοῦς ἀντὶ ἐξηρητημένης προτάσεως, π.χ. *συντάξεις τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ καὶ δώσουσι* κ.τ.τ.

Οὗτοι λοιπὸν εἶναι οἱ κυριώτατοι ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο΄ σημιτισμοὶ, οἷς ἀνὰ πᾶν βῆμα προσκρούει ὁ ἀναγνώστης αὐτῆς.

ΣΥΜΠΕΡΑ΄ ΜΑ

Ἐκ τῆς βραχείας δὲ ταύτης ἐπισκέψεως τῆς γλώσσης τῶν Ο΄ διαπιστοῦται, νομίζομεν, ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτῶν εἶναι μὲν κατὰ τε τὸ φητολογικόν, κατὰ τε τὸ τυπικόν καὶ κατὰ τὸ λεξιλόγιον, ἐν γενικαῖς δὲ γραμμαῖς καὶ κατὰ τὴν σύνταξιν, αὐτὴ αὐτὴ ἢ ἑλληνικῆ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν ἢ ἑλληνιστικῆ κοινῆ, ἔχει δ' ὅμως ἢ μεταφρασις αὐτὴ ἀπὸ γλωσσικῆς ἐπόψεως οὕτως ἐκδηλον, μάλιστα ἐν τῇ συντάξει καὶ τῷ ὕφει, τὴν σημιτικὴν χροιάν, ὀφειλομένην ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πρωτοτύπου, ὥστε νὰ ἐμφανίζηται ὡς βιβλίον ἑλληνοσημιτικόν, ὅπερ μόνον ὡς τοιοῦτον δύναται ὀρθῶς νὰ κατανοηθῇ καὶ ἐκτιμηθῇ. Ἄρα ἡ μεταφρασις τῶν Ο΄ δὲν εἶναι οὔτε μνημεῖον ἑλληνοϊουδαϊκοῦ ἰδιώματος, ἔχοντος δῆθεν ὑπόστασιν ἔξω τῶν ὁρίων τῆς μεταφράσεως ταύτης, οὔτε πάλιν μνημεῖον ἑλληνικὸν τῆς ἀχραινοῦς ἑλληνιστικῆς κοινῆς, ἔστω καὶ τῆς δημώδους, ἐφάμιλλον τῶν παπύρων κατὰ τὴν ἀξίαν ὡς πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.